

ІННОВАЦІЇ І ТРАНСФЕР ТЕХНОЛОГІЙ: МЕТОДИ, МОДЕЛІ ТА МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ

колективна монографія

**Інститут стратегій інноваційного розвитку і
трансферу знань**

**ІННОВАЦІЇ І ТРАНСФЕР
ТЕХНОЛОГІЙ: МЕТОДИ,
МОДЕЛІ ТА МЕХАНІЗМИ
УПРАВЛІННЯ**

колективна монографія

**Суми
2023**

УДК 336.56:658.149.3

I-66

JEL Classification: L50; O21; O33

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7785703>

Рекомендовано до друку Вченою радою Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (протокол № 9 від 27 березня 2023 р.) та Науковою радою Інституту стратегій інноваційного розвитку і трансферу знань (протокол № 2 від 15 березня 2023 р.)

Рецензенти:

- Антонюк В. П.**, доктор економічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу проблем регулярної політики і розвитку підприємництва, Інститут економіки промисловості НАН України
- Володін Д. В.**, PhD (Econ.), дослідник, проєктний менеджер, Туринська політехніка
- Єрмакова О. А.**, доктор економічних наук, професор, завідувач відділу економіко-екологічного розвитку приморських регіонів, ДУ «Інститут ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України»
- Червінська Л. П.**, доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту, ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

I-66 **Інновації і трансфер технологій: методи, моделі та механізми управління: колективна монографія / за ред. д.е.н. В.А. Омеляненко.**
Суми: Інститут стратегій інноваційного розвитку і трансферу знань, 2023. 370 с.

ISBN 978-617-8246-03-7 (електронне видання)

В монографії розглянуто широкий спектр актуальних проблем інноваційного розвитку і трансферу технологій та їх впливу на розвиток національної економіки. Особливу увагу приділено стратегічним аспектам розвитку високотехнологічних секторів національної інноваційної системи.

Для викладачів, аспірантів і здобувачів освіти економічних та технічних спеціальностей закладів вищої освіти, а також широкого кола читачів, яких цікавлять проблеми управління інноваційним розвитком.

The monograph deals with the wide range of topical issues of technologies transfer and their impact on the national economy development. Particular attention is paid to strategic aspects of high-tech sectors of national innovation system development.

For lecturers and students of economic and technical specialties of higher educational institutions, as well as a wide range of readers, who are interested in issues of innovation development.

УДК 336.56:658.149.3

ISBN 978-617-8246-03-7
(електронне видання)

© Колектив авторів, 2023
© Інститут стратегій інноваційного розвитку і трансферу знань, 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....9

Омельяненко В.А., Прокопенко О.В.

РОЗДІЛ 1. СУЧАСНІ ТРЕНДИ УПРАВЛІННЯ
ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ.....22

1.1 Інституційно-еволюційний підхід до розроблення та
реалізації інноваційної політики.....22

1.2 Вектори інституційних трансформацій в контексті сучасних
технологічних змін29

1.3 Концептуальні аспекти трансферу технологій36

Телетов О.С., Телетова С.Г.

РОЗДІЛ 2. ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В МАТЕРІАЛЬНІЙ ТА
ГУМАНІТАРНІЙ СФЕРАХ43

2.1 Інновації в науці та економічній діяльності.....43

2.2 Новітні технології в освітній діяльності55

2.3 Негативні наслідки деяких інновацій67

2.4 Інноваційні технології у сфері послуг70

2.5 Комунікаційні процеси в управлінській діяльності77

2.6 Роль інноватики в оновленні брендів80

2.7 Способи та механізми управління іміджем.....91

2.8 Територіальний імідж в умовах інформатизації
суспільства98

Ілляшенко С.М., Шипуліна Ю.С., Ілляшенко Н.С., Райко Д.В.

РОЗДІЛ 3. КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ ЗНАТЬ В ІННОВАЦІЙНОМУ
ПРОЦЕСІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ.....101

3.1 Знання як основа інновацій і інноваційної діяльності101

3.2 Підходи до комерціалізації знань підприємства109

3.3 Практичні аспекти управління продукуванням і
комерціалізацією знань на промислових підприємствах
України114

Георгіаді Н.Г., Ванькович Л.Я.

РОЗДІЛ 4. ДИФУЗІЯ ІННОВАЦІЙ В УМОВАХ МІЖНАРОДНОГО НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ПІДПРИЄМСТВ	118
4.1 Сутність поняття «дифузія результатів інноваційної діяльності підприємств»	118
4.2 Оцінювання факторів впливу на дифузію результатів інноваційної діяльності підприємств.....	124

Каліна І.І., Семенець-Орлова І.А.

РОЗДІЛ 5. КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ОЦІНЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ.....	135
5.1 Оцінювання умов трансферу результату інноваційної діяльності: бізнесу (технологій) та товару.....	135
5.2 Оцінювання умов трансферу інноваційного проекту	142

Самодай В.П., Машина Ю.П., Руденко Н.В.

РОЗДІЛ 6. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВПЛИВУ ФІНАНСОВИХ КРИЗ НА ТРАНСФЕР ТЕХНОЛОГІЙ ТА ІННОВАЦІЙ У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ	149
6.1 Причини виникнення фінансової кризи в Україні	149
6.2 Тенденції проявів фінансової кризи на ринку країн ЄС	161
6.3 Досвід ЄС та шляхи зменшення негативного впливу фінансової кризи на трансфер технологій та інновацій в Україні	171

Петрова І.П.

РОЗДІЛ 7. МЕХАНІЗМ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ	180
7.1 Аналітичний огляд підходів до визначення поняття трансфер технологій.....	180
7.2 Механізм трансферу технологій	183
7.3 Чинна система управління трансфером технологій	189

Підоричева І.Ю.

РОЗДІЛ 8. ІННОВАЦІЇ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ.....	194
8.1 Урбанізація та сталий розвиток місцевих громад.....	194
8.2 Місце стратегій смарт-спеціалізації у досягненні сталого розвитку.....	199
8.3 Локальні інновації для сталого розвитку: сутність, типи та особливості.....	200
8.4 Іноземний досвід запровадження локальних інновацій у контексті цілей повоєнного відновлення територій України...	205

Іванова Т.В.

РОЗДІЛ 9. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ВІДПОВІДАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙ.....	209
9.1 Теоретичні основи відповідальних інновацій.....	209
9.2 Аналіз інноваційної активності підприємств України.....	216
9.3 Механізм управління впровадженням відповідальних інновацій у діяльність підприємств	222

Ковтун Г.І., Омеляненко В.А.

РОЗДІЛ 10. ВЕКТОРИ ТА МЕХАНІЗМИ ESG-ТРАНСФОРМАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ	229
10.1 Становлення та розвиток концепції екологічного, соціального та корпоративного управління (ESG).....	229
10.2 Врахування ESG-критеріїв при здійсненні інвестування .	235
10.3 Ключові світові тенденції, пов'язані з ESG-концепцією..	246
10.4 Інституційні стратегії мотивації реалізації ESG-проектів (досвід Естонії)	257

Омеляненко О.М., Омеляненко В.А., Кудріна О.Ю., Юрченко О.А.

РОЗДІЛ 11. ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ СЕРВІСНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В КОНТЕКСТІ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....	267
11.1 Роль послуг в розвитку національної інноваційної системи	267

11.2 Науково-методичні підходи до визначення промислових послуг	271
11.3 Огляд основних сервісів інноваційної інфраструктури....	276

Омельяненко В.А., Литвиненко С.М., Вороненко В.І.

РОЗДІЛ 12. АНАЛІЗ ПОТЕНЦІАЛУ КОНВЕРГЕНЦІЇ БІО- ТА НАНОТЕХНОЛОГІЙ В КОСМІЧНІЙ ГАЛУЗІ (НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ)	284
12.1 Сучасні синергетичні тренди розвитку технологій.....	284
12.2 Особливості інноваційно-технологічного розвитку космічної галузі	288
12.3 Значення нанотехнологій для розвитку космічної галузі.	292
12.4 Потенціал використання біотехнологій у космічній галузі.....	294

Беляєва О.П., Кравченко А.В., Ніколаєнко Л.А.

РОЗДІЛ 13. ІННОВАЦІЙНИЙ МАРКЕТИНГ НА РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ	297
13.1 Теоретичні основи педагогічних новацій.....	297
13.2 Європейський досвід педагогічного інноваційного маркетингу	299
13.3 Залежність педагогічного інноваційного маркетингу від запитів громадського сектору	313

Семенов О.М.

РОЗДІЛ 14. ІННОВАЦІЙНІ ПЛАТФОРМИ ДЛЯ РОЗВИТКУ МЕДІАКУЛЬТУРИ ТА МЕДІАГРАМОТНОСТІ МОЛОДІ.....	319
14.1 Поняття «інновації» в освітньо-педагогічному дискурсі .	319
14.2 Підвищення рівня медіакультури та медіаграмотності як стратегічна ціль плану відновлення України.....	320
14.3 Освітньо-дослідницький центр «МЕДІА&ВЧИТЕЛЬСЬКИЙ кампус».....	323
14.4 Платформа «МЕДІА&КАПСУЛИ» для розвитку медіакультури та медіаграмотності молоді	325
14.5 Віртуальна лексикографічна лабораторія «Мультимедійний словник з інфомедійної грамотності».....	331

14.6 Сталість інноваційних платформ для розвитку
медіакультури та медіаграмотності молоді336

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....338

РОЗДІЛ 14. ІННОВАЦІЙНІ ПЛАТФОРМИ ДЛЯ РОЗВИТКУ МЕДІАКУЛЬТУРИ ТА МЕДІАГРАМОТНОСТІ МОЛОДІ

14.1 Поняття «інновації» в освітньо-педагогічному дискурсі

У Словнику української мови поняття «інновації» схарактеризовано як нововведення, винахід (Словник української мови, т. III), усе нове, прогресивне, що запроваджується в якій-небудь галузі людської діяльності (Словник української мови (онлайн)). В «Енциклопедії освіти» за ред. В. Кременя (Енциклопедія освіти, 2008) увага зосереджена на комплексному значенні слова «інновація»:

1) власне нові ідеї, засоби, педагогічні та управлінські технології:

2) запровадження та поширення нової ідеї в освітній практиці, у результаті чого підвищуються показники (рівні) досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісно іншого стану.

Близьке за значенням слово «новаторство». Аналіз українських та польських педагогічних довідникових джерел засвідчує, що таку лексему характеризують як:

1) діяльність учителів та вихователів, яка спрямована на поліпшення процесу навчання і виховання; педагогічне новаторство може здійснюватися у вигляді діяльності експериментальних, пілотних, авторських шкіл» (Гончаренко, 1997);

- нове розв'язання програмних, організаційних або методичних завдань щодо поширення або модифікації та реалізації в школах, навчальних закладах цілей і змісту навчання, виховання чи опіки, можуть стосуватися однієї є чи кількох навчальних дисциплін або удосконалення якості діяльності школи (Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku, 2004);

- діяльність учителів та вихователів, спрямовану на

покращення дидактичної і виховної роботи шляхом втілення власних раціоналізаторських задумів (Окоп, 2007).

Значною мірою досягнення цілей відновлення України в умовах війни та в післявоєнний час, зокрема розвиток медіакультури й медіаграмотності учнівської, студентської молоді залежить від шкільних та вузівських наставників, їхньої залученості до інноваційної діяльності з інфо-медійної грамотності.

Досягненню мети сприяють ресурсні центри професійного розвитку, які створюються в закладах загальної середньої, закладах фахової передвищої, а також вищої освіти. Такий ресурсний центр упродовж 2018–2023 рр. функціонує і на факультеті іноземної та слов'янської філології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Діяльність інноваційного осередку пов'язана з імплементацією Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (2019). Ресурсний центр професійного розвитку кафедри української мови і літератури надає освітньо-консультативну, інформаційно-дидактичну, дослідницьку підтримку формування ключових компетентностей учителів міста Суми, Сумської області, інших регіонів України.

До активностей ресурсного центру, на яких більш детально зупинимось у межах публікації, відносимо створення інноваційних платформ для підвищення рівня медіакультури та медіаграмотності.

14.2 Підвищення рівня медіакультури та медіаграмотності як стратегічна ціль плану відновлення України

Повномасштабна війна росії проти України, інформаційні атаки на державні установи, об'єкти критичної інфраструктури, військові об'єкти, заклади освіти, цивільне населення - жорстокі реалії сьогодення. Водночас і в дорослих, і підлітків часто не сформовані критичне мислення, основи медіабезпеки,

інформаційної гігієни, вміння долати кіберризика при роботі в глобальній мережі.

Серед життєво важливих навичок молоді, означених у національних програмах Плану відновлення України, ціль 2.2. (<https://recovery.gov.ua/>
<https://recovery.gov.ua/project/program/improve-education-system>), акцентовано увагу на необхідності доступного та якісного освітнього цифрового контенту, володінні soft-skills: міжособистісними, соціальними, навичками спілкування і роботи в колективі (План Відновлення України, 2022).

Воєнні реалії загострили й нагальну потребу вмінь раціонально споживати медіаконтент, критично сприймати інформацію, відрізнити факти від суджень, ідентифікувати емоційний вплив медіа, виявляти маніпулятивний контент, фейки, володіти прийомами боротьби з дезінформацією. Важливість розвитку медіакультури та медіаграмотності засвідчено в Указі Президента України «Про стратегію інформаційної безпеки» (2021), зокрема у стратегічних цілях 3 «Підвищення рівня медіакультури та медіаграмотності суспільства» та 6 «Створення ефективної системи стратегічних комунікацій» (Указ Президента України, 2021).

У карті компетентностей IREX проекту «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність» Ради міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX), що виконується за підтримки Посольства Сполучених Штатів Америки та Посольства Великої Британії в Україні у партнерстві з МОН України та Академією української преси, до маркерів інфомедійної грамотності віднесено такі складники.

- медіаграмотність (розуміння як працюють медіа, власники, редакційна політика);

- критичне мислення (уміння ставити питання, обґрунтовувати власну позицію, оцінювати й інтерпретувати події);

- соціальну толерантність (уміння ідентифікувати та протидіяти мові ворожнечі);

- фактчекінг (уміння ідентифікувати прояви пропаганди);

- інформаційну грамотність (уміння здійснювати пошук

інформації, досліджувати джерела, у т.ч. першоджерела, відрізняти факти від суджень, систематизувати інформацію, припускати й оцінювати альтернативи);

– цифрову безпеку (розуміння цифрового сліду, кібербулінгу);

– візуальну грамотність (уміння аналізувати фото, відеоконтент) (Вивчай і розрізняй: інфомедійна грамотність).

Набуті навички інфомедійної грамотності мають сприяти ефективній і толерантній міжособистісній комунікації, конструктивній співдії з іншими людьми, формуванню активної громадянської позиції в умовах реформування суспільно-економічного життя в Україні.

Реалізація міжрегіональних проектів ресурсного центру ґрунтується на ідеях та положеннях міжнародних документів UNESCO «Медіа та інформаційна грамотність: Зміцнення прав людини, протидія радикалізації та екстремізму» (2011), Концепції упровадження медіаосвіти в Україні (2016), Міжнародної програми з оцінювання освітніх досягнень учнів PISA (2018).

Ресурсний центр професійного розвитку вчителя Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка упродовж 2020–2022 рр. отримав кілька грантів від програми «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність – національне розгортання» Ради міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) за підтримки Посольства Сполучених Штатів Америки і Посольства Великої Британії в Україні для виконання міжрегіональних проектів (Семенов, 2021).

Розглянемо більш детально один із грантів ресурсного центру – проект «Освітньо-дослідницький центр «МЕДІА&ВЧИТЕЛЬСЬКИЙ кампус» (Освітньо-дослідницький центр «МЕДІА&ВЧИТЕЛЬСЬКИЙ кампус», 2021).

14.3 Освітньо-дослідницький центр «МЕДІА&ВЧИТЕЛЬський кампус»

До завдань центру відносимо розроблення дидактичного інструментарію формування інфомедійної грамотності, культури дослідницької роботи з медіатекстом у майбутніх учителів-тьюторів; пошук та аналіз інформаційних повідомлень з елементами порушення журналістських стандартів та норм сучасної української мови у ЗМІ; аналіз шкільних підручників з української мови і літератури на наявність імплементації інфомедійного компонента; вивчення педагогічного досвіду і розроблення конспектів занять дисциплін мовно-літературного, методичного циклу із залученням здобувачів освіти філологічної та журналістської спеціальностей.

Означимо основні напрями роботи освітньо-дослідницького центру «МЕДІА&ВЧИТЕЛЬський кампус».

Фахово-методичний напрям передбачає:

- розроблення та апробацію інноваційного навчально-методичного забезпечення (конспекти занять, е-посібник) у межах неформальної освіти із залученням здобувачів освіти філологічної та журналістської спеціальностей;

- проведення неконференцій, вебінарів з мовно-літературних, методичних дисциплін, у яких інтегровано інфомедійну грамотність, для студентських проблемних груп у різних формах (бінарні заняття, тренінг, мовний тренінг, квест, вебквест, майстер-клас, медіахаб).

Дослідницький напрям орієнтовано на:

- створення навігатору «МЕДІА&ВЧИТЕЛЬ» для пошуку й аналізу інформаційних повідомлень з елементами порушення журналістських стандартів та норм сучасної української мови у ЗМІ;

- розроблення та впровадження в освітній процес мультимедійного словника з інфомедійної грамотності;

- дослідження шкільних підручників з української мови і літератури на наявність імплементації інфомедійного компонента;

Культурно-освітній напрям центру спрямований на

організацію і проведення конкурсу методичних розробок з інфомедійним компонентом для ЗЗСО, інформаційно-роз'яснювальної роботи серед академічної спільноти, освітян, місцевої громади відповідно до профілю діяльності Центру.

Для реалізації заходів центру враховуємо підходи Дітера Баакке щодо медійної освіти молоді (Baacke, Dieter: Medienpädagogik (Nachdr.). Дослідник розглядає такі аспекти медійної освіти.

1. Набуття компетентності критично ставитися до змісту інформації, одночасно застосовуючи аналітичний підхід до соціальних процесів. Рефлексивне співвіднесення ідей проаналізованого тексту з раніше набутим досвідом, особистісним світовідчуттям. Етичне поширення отриманої інформації, соціальна відповідальність за поширений контент.

2. Набуття знань про будову медіасистеми, особливості роботи засобів масової інформації. Знання про інформаційне (знання про процеси і структури, наприклад, як працюють журналісти) та інструментально-кваліфікаційне (знання про роботу або технічну обробку) навчання.

3. Щоб поширювати інформацію із різних видів медіа, необхідно засвоїти основи їх діяльності в інтерактивному режимі.

4. Розробка медіапродукту, використовуючи інноваційний та творчий підхід.

Базове поняття міжрегіональних проєктів центру «компетентність інфомедійної грамотності» як складову медіакультури та медіаграмотності характеризуємо з урахуванням основних вимог Державного стандарту базової середньої освіти (2020) (Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти, 2020). Ідеться про знання медіатексту та вміння, зокрема, здійснювати комунікацію в усній та письмовій формі на основі знання функцій і норм сучасної української літературної мови, типів мовної взаємодії, особливостей стилів мовлення інформаційних та художніх текстів, медіатекстів тощо; уміння тлумачити текст інтерв'ю, репортажу з урахуванням його специфіки, працювати з фактами й аргументами, аналізувати фото, постери,

інфографіку, аргументовано пояснювати власне бачення сприйнятої інформації, створювати медіатексти різних жанрів.

У реалізації проєктів дотримуємось концепції подвійної імплементації інфомедійної грамотності IREX, зокрема умінь майбутніх учителів підготувати медіаосвітній продукт й апробувати його під час педагогічної практики закладі загальної середньої освіти.

У межах грантових проєктів було підготовлено та впроваджено в освітній процес закладів загальної середньої, фахової передвищої, а також вищої освіти такі інноваційні медіаосвітні продукти: платформу «Трансдисциплінарний кластер «МЕДІА&КАПСУЛИ» і віртуальну лексикографічну лабораторію «Мультимедійний словник з інфомедійної грамотності».

14.4 Платформа «МЕДІА&КАПСУЛИ» для розвитку медіакультури та медіаграмотності молоді

Платформа «Трансдисциплінарний кластер «МЕДІА&КАПСУЛИ» розроблена освітньо-дослідницьким центром «МЕДІА&ВЧИТЕЛЬСЬКИЙ кампус» СумДПУ імені А. С. Макаренка та Українським мовно-інформаційним фондом Національної академії наук України (УМІФ НАН України) в межах гранту IREX (Широков, Загнітко, Надутенко, Надутенко, Семенов, 2022).

УМІФ НАН України (Український мовно-інформаційний фонд НАН України) виконує технологічний (повний) цикл розробки когнітивних інформаційно-аналітичних інструментів роботи з масивами природномовних текстів відповідно до концепцій Big Data (від наукових теорій до промислових зразків).

В основу оброблення великих масивів даних та подальшого ефективного представлення фахівцями УМІФ НАН України покладено підхід надання консолідованого інтерактивного доступу до інформації. Створюється інформаційно-аналітична система, яка характеризується

Піктограми на банері (за ідеєю авторів) позначають освітній матеріал, яким наповнюватиметься капсула: текст, фото, відео, аудіо та ін., а в центрі – піктограми, що символізують види медіа.

Назва «МЕДІА&КАПСУЛИ» обумовлена потребою схарактеризувати інтерактивне медіасередовище, в якому на одному ресурсі взаємопоєднані файли за картою компетентностей проекту IREX: «Медіаграмотність», «Критичне мислення», «Соціальна толерантність», «Стійкість до впливів, фактчекінг», «Інформаційна грамотність», «Цифрова безпека», «Візуальна грамотність», «Інноваційність, розвиток креативності» (рис. 14.2).

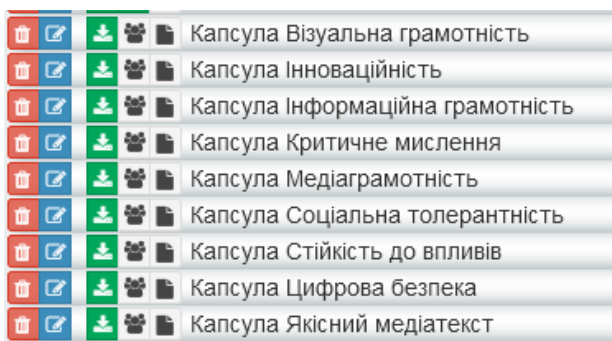

Рис. 14.2. «МЕДІА&КАПСУЛИ» за картою компетентностей проекту IREX

Джерело: розроблено колективом грантового проекту

«МЕДІА&КАПСУЛИ» побудовані з урахуванням методу медіамоніторингу і таким порядком: назва, розробник, мета вивчення, постановка проблеми; теоретичний блок (монографії, статті, презентації виступів, лінки на новини, відео та ін.); терміни, які внесено у «Мультимедійний словник з інфомедійної грамотності»; практичний блок (вправи, завдання для гурткової роботи з метою формування м'яких навичок інфомедійної грамотності у здобувачів вищої освіти) (рис. 14.3).

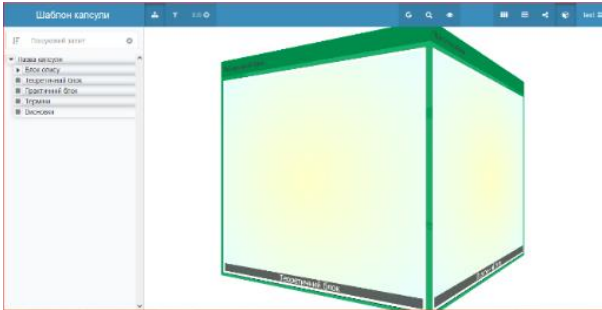

Рис. 14.3. Шаблон «МЕДІА&КАПСУЛИ» для «Трансдисциплінарного кластеру»
Джерело: розроблено колективом грантового проєкту

Капсули наповнені якісно структурованим освітнім матеріалом для вирішення прикладних завдань (створення медіаконтенту, проведення дослідження, навчання, неформальної освіти): електронними словниками, посібниками, відеоматеріалами, конспектами уроків, вправами з інфомедійним компонентом (рис. 14.4).

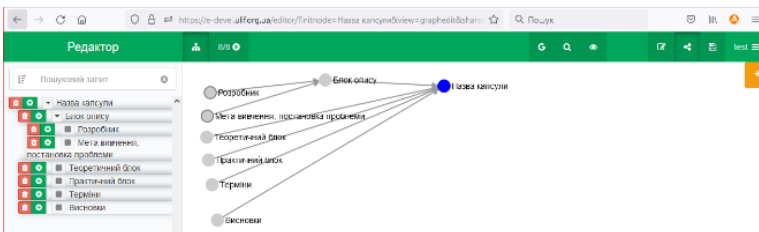

Рис. 14.4. Структура «МЕДІА&КАПСУЛИ» з урахуванням методу медіа моніторингу
Джерело: розроблено колективом грантового проєкту

Кластер містить інформаційно-пошукову підсистему на окремих серверах (віртуальних машинах) та підсистему презентації інформації у вигляді веб-порталу. Розміщується на окремому веб-сервері (віртуальній машині) і містить «МЕДІА&КАПСУЛИ», наповнені медіаосвітнім матеріалом з урахуванням методів критичного аналізу медійного продукту (рис. 14.5). Мова програмування: C++, C#, PHP та JavaScript

(рис. 14.5).

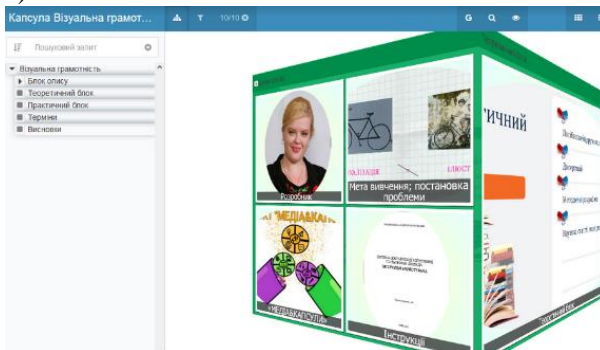

Рис. 14.5. «МЕДІА&КАПСУЛИ» як інформаційно-пошукова підсистема

Джерело: розроблено колективом грантового проекту

Методичні матеріали для капсул укладаються командою проекту з урахуванням освітніх трендів 4.0:

- цифровізація освітнього середовища, випереджувальне навчання, навчання упродовж життя, трансформація освіти (викладач – загальна база актуальних знань – студент;

- студент є співавтором загальної бази знань, що набуваються у практико-індивідуальній або груповій діяльності);

- дослідницьке, проблемно-орієнтоване і проектне навчання;

- з урахуванням міжнародних (PISA стосовно читацької грамотності (2018); загальнодержавних документів (Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (2019), Концепція Державної цільової національно-культурної програми забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на період до 2030 року (2021); Професійний стандарт учителя (2020).

Вправи у капсулах напрацьовуються упродовж усього проекту за своєрідним паспортом: назва вправи; навчальний предмет /навчальна дисципліна); мета вправи; форма/метод роботи; очікувані навчальні результати; додаткові матеріали;

14.5 Віртуальна лексикографічна лабораторія «Мультимедійний словник з інфомедійної грамотності»

У грантовому проєкті «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність-національне розгортання» у 2020 – 2022 рр. УМІФ НАН України спільно із Освітньо-дослідницьким центром «МЕДІА&ВЧИТЕЛЬСЬКИЙ кампус» Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка розробили Віртуальну лексикографічну лабораторію «Мультимедійний словник з інфомедійної грамотності» (Широков, Загнітко, Надутенко, Надутенко, Семеног, 2022; Презентація віртуальної лабораторії).

Упродовж останніх років дослідники УМІФ НАН України створили Український національний лінгвістичний корпус (Український національний лінгвістичний корпус), Інтегровану лексикографічну систему «Словники України online» (Інтегрована лексикографічна система «Словники України online»), онтологічно керовані лексикографічні системи (Nadutenko, Prykhodniuk, Shyrovkov, Stryzhak, 2022); рис. 14.7.

Інтегровані платформи,

розроблені Українським мовно-інформаційним фондом НАН України:

<https://svc2.ulif.org.ua/>

ПРИКЛАДИ РОЗРОБОК

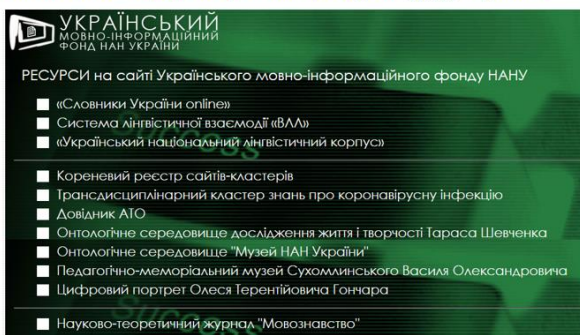

Рис. 14.7. Інтегровані платформи, розроблені фахівцями
УМІФ НАН України

У попередніх статтях співвиконавцями гранту (Друшляк, Семеног, Грона, Пономаренко, Семеніхіна, 2022) представлено

роботу команди проєкту і з'ясовано, що на розвиток інфомедійної грамотності користувачів значною мірою впливають освітні платформи Академії української преси» (<http://www.aup.com.ua>), IREX, ютуб-канали, а також текстові ресурси, у т.ч. онлайн-словники.

З урахуванням досвіду участі у школах «Академії української преси» та власних напрацювань ініціаторів проєкту «МЕДІА&ВЧИТЕЛЬСЬКОГО кампусу» в межах гранту IREX, у співпраці УМІФ НАН України та освітньо-дослідницького центру «МЕДІА&ВЧИТЕЛЬСЬКИЙ кампус» було спроектовано WEB-портал «Мультимедійний словник з інфомедійної грамотності» (Надутенко, Надутенко, Семенов, 2022).

Укладачами продукту є науковці Українського мовно-інформаційного фонду Національної академії наук України А Загнітко та В. Широков, М. Надутенко, М. Надутенко; викладачі кафедри української мови і літератури Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка О. Семенов, Н. Громова і студенти спеціальності Середня освіта. Українська мова і література; викладач Н. Пономаренко і студенти спеціальності 061 Журналістика Машинобудівного фахового коледжу Сумського державного університету; викладач О.Фаст і студенти спеціальності 013 Початкова освіта, викладачі КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, викладач Н.Грона і студенти Прилуцького педагогічного коледжу імені Івана Франка Чернігівської обласної ради, вчителі Сум та Сумської області Баєва А.В., Дятленко Т.І., Шерстюк Л.М.

Особливість WEB-порталу «Мультимедійний словник з інфомедійної грамотності» полягає в тому, що це мультимедійне середовище відкритого типу, призначене для взаємодії користувачів із цифровими медіаресурсами (рис. 14.8).

Рис. 14.8. Макет словника «Мультимедійний словник з інфомедійної грамотності»

Джерело: розроблено колективом грантового проекту

Автори проектували цей продукт як інструмент віддаленої комунікації між учасниками проекту для створення словника нового типу, що динамічно наповнюється, як інструмент колективної роботи вчителя, студента, викладача і науковця.

Рис. 14.9. Покликання на віртуальну лабораторію «Мультимедійний словник з інфомедійної грамотності»

Джерело: розроблено колективом грантового проекту

Програмний продукт комплексно представляє інструментарій, методологію, методи та важливу для медіалінгвістики аспектологію наукових підходів УМІФ НАН України щодо дослідження цифрової лінгвістичної інформації. Для сучасних досліджень лексичної системи мови фахівці застосовують лексикографічний метод, що спрямований передусім на послідовне виділення та вибіркове вивчення

окремих елементів та їх відношень у мовній системі (відкритий вільний асоціативний експеримент із використанням автоматичних лексикографічних систем; аналіз зіставлень та порівнянь на межі декількох мов та ін.). Практичне застосування зазначених методів засвідчує високу ефективність запроваджених засобів у формі віртуальних лексикографічних лабораторій та згрупованих лінгвістичних платформ, зокрема мультимедійних словникових продуктів, які активно впроваджуються у загальноукраїнський та європейський філологічний простір.

«Мультимедійний словник з інфомедійної грамотності» є новим інструментом, що увиразнює міждисциплінарний підхід: взаємозв'язок інфомедійних термінів предметних галузей (українська мова та література, біологія, хімія, математика, географія та ін.).

Словник побудований за класичним алфавітним принципом (рис. 14.10).

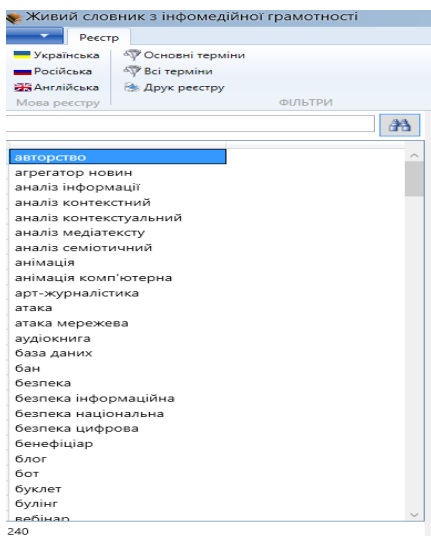

Рис. 14.10. Будова словника
«Мультимедійний словник з інфомедійної грамотності»

Мультимедійний словник є унікальним цифровим

продуктом віртуальної взаємодії між укладачами-учасниками проекту (науковцями, викладачами різних дисциплін, журналістами, вчителями, студентами) з різних населених пунктів України та зарубіжжя (Semenog, Nadutenko, Nadutenko, 2021).

У словнику подано 200 термінів, що становлять основну проблематику медіалінгвістики (булінг, відеоблог, гаджет, медіабезпека, медіаграмотність, медіависловлювання, онлайн-шахрайство, цифрова безпека, цифровий слід, фактчекінг, фейк, троль, чат-бот та ін.): визначення, переклад і тлумачення англійською мовою, а також мультимедіа (аудіо-, відеоконтент) для забезпечення мультимедійної візуалізації інформації.

Наприклад, словникова стаття до слова *piar* побудована таким чином: піар українською, англійською мовою та відеоролик відповідно до тлумачення (рис. 14.11).

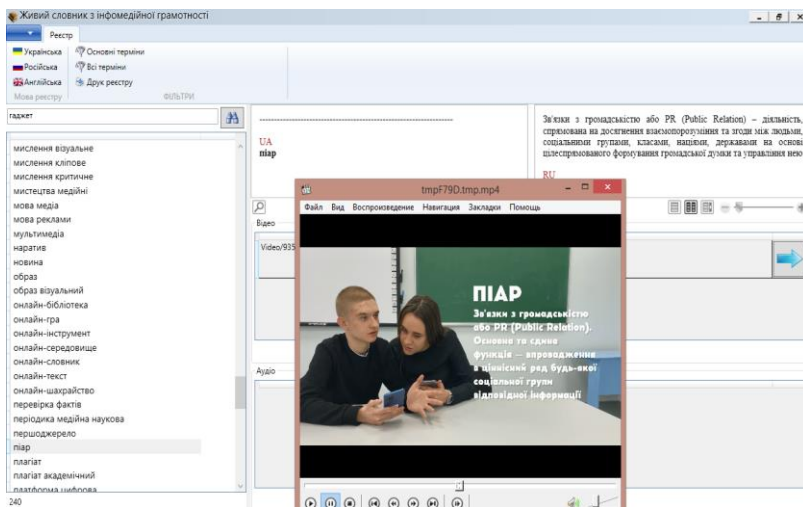

Рис. 14.11. Лексема «*piar*»: тлумачення та відеоролик українською мовою

Слово «*piar*» українською мовою означає зв'язок з громадськістю; діяльність, спрямовану на досягнення

взаємопорозуміння та згоди між людьми, соціальними групами, класами на основі цілеспрямованого формування громадської думки та управління нею.

Англійською мовою «*niar*» має таке ж тлумачення (рис. 14.12).

Рис. 14.12. Лексема «*niar*»: тлумачення англійською мовою

Віртуальна лабораторія «Мультимедійний словник з інфомедійної грамотності» може бути доцільно використана як тренажер для журналістів (створення контенту для термінів) та перекладачів з можливістю внесення «Коментувань» та «Редакторських правок» віддалено та у режимі реального часу, для вчителів і викладачів для формулювання та візуалізації тлумачень інфомедійних термінів.

14.6 Сталість інноваційних платформ для розвитку медіакультури та медіаграмотності молоді

Сталість платформи «Трансдисциплінарний кластер «МЕДІА&КАПСУЛИ» Віртуальну лексикографічну лабораторію «Мультимедійний словник з інфомедійної грамотності» убачаємо у розробленні на ресурсах УМІФ НАН України (<https://lcorp.ulif.org.ua/>) «Мультимедійної онлайн-платформи з української мови» для здобувачів освіти 5-6 класів НУШ (<https://e-devel.ulif.org.ua/>). Про це більш детально характеризують співавтори гранту О.Семеног, М.Надутенко на зустрічі з учителями у серпні 2022 року на 1.39 хв. (<https://www.youtube.com/watch?v=h9xtH0JwGHM&t=4424s>)

Мультимедійний словник з медіаграмотності, що є складовою платформи, розроблено для навчання української мови здобувачів освіти, зокрема 5-6 класів НУШ в Україні і в

українській діаспорі за кордоном.

Базовим для створення онлайн-платформи є попередні напрацювання співавторів кампусу: (Семенов, Дятленко, Білясник, Волницька, 2022). Підручник рекомендовано МОН України (наказ № 140 від 08.02.2022).

Веб-портал пропонує різні форми опрацювання матеріалу, тому учень та учитель можуть обрати для себе зручніший спосіб в умовах дистанційного та змішаного навчання. Мета – зменшити або унеможливити негативний інформаційний вплив під час навчального процесу.

Використання онлайн-платформи сприятиме дієвій співпраці між учнями, вчителями, батьками; адаптації здобувачів освіти до умов дистанційного та змішаного навчання, формуванню в них м'яких навичок медіаграмотності у період воєнного та після воєнного стану.

Зокрема, в межах Усеукраїнського медіатурніру для старшокласників (Усеукраїнський медіатурнір), який проводила Лабораторія інфомедійної грамотності Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка (Лабораторія інфомедійної грамотності) для учнів 9-11 класів закладів освіти Сумської, Харківської, Запорізької, Хмельницької, Черкаської областей, було апробовано матеріали тренінг «Мовна медіамайстерня». Учасники турніру розмірковували, чому треба послуговуватися словниками, критично сприймати інформацію, а у процесі читання повідомлень звертати увагу на їх заголовки та джерела. Особливо зверталася увага команд на «емоційність» новинного контенту. А у фіналі медіатурніру команди презентували власні електронні газети з розвитку інфо-медійних навичок (навички толерантного мережевого спілкування, виявлення фейкових матеріалів, безпечного перебування в Інтернеті, створення якісних медійних текстів тощо).

Розроблені інноваційні платформи слугують важливою складовою розвитку лексикографічних технологій у галузі мовознавства і забезпечують розвиток медіакультури та медіаграмотності молоді, ефективну фахову взаємодію у загальноукраїнському та європейському філологічному просторі.

Наукове видання

Інновації і трансфер технологій: методи, моделі та механізми управління

Колективна монографія

Відповідальний за випуск Омеляненко В. А.
Комп'ютерна верстка та макетування Омеляненко В. А.

Підписано до публікації 03.04.2023 р. Вид. № 4
Умовн.-друк. арк. 16,50. Обл.-вид. арк. 19,67

Видавець:

Інститут стратегій інноваційного розвитку і трансферу знань
<https://iidskt.org.ua>

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і
книгорозповсюджувачів видавничої продукції:

Серія ДК № 7594 від 08.02.2022 р.